

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET STRATÉGIAI TERVE¹

1. Szakmai alapvetés
  - 1.1 Az Intézet stratégiai célja
2. Szakmafejlesztési tennivalók
  - 2.1 Modellkísérletek
  - 2.2 Települési és kistérségi fejlesztőmunka
  - 2.3 Tapasztalat-népszerűsítés, tudásforgalmazás
  - 2.4 Regionális szervezeti tennivalók
  - 2.5 Szakmai stratégiák, struktúrák, példák és megoldások begyűjtése és terjesztése az EU-ból
3. Szakképzési feladatok
  - 3.1 Népművelők mesteriskolája
  - 3.2 Felnőttképzés és iskolarendszerű szakmai kurzusok
4. Kutatás
5. Művészeti tevékenység
6. Információs tevékenység
  - 6.1 A világhálón
  - 6.2 Folyóirat
  - 6.3 Kiadványok
  - 6.4 Szakkönyvtári feladatok
  - 6.5 Országos kiadvány-forgalmazási tervünk
7. Kisebbségi (nemzetiségi) körben végzett szakmai munka
8. Határon túli tevékenységsegítés
9. Az intézményszervezet modernizálásának alapelvei
10. Nemzetközi tevékenység

1. Szakmai alapvetés

Új közművelődési – közösségi művelődési – közösségfejlesztési stratégia kialakítását, az ezt kifejező szakmai paradigmaváltást a magyarországi rendszerváltás és az ezzel egy időben zajló európai uniós csatlakozás mentén széleskörűen megváltozott társadalmi helyzetek és tömegesen kialakuló differenciált szükségletek teszik követelménnyé. A rendszerváltás azt jelenti, hogy egy érvényességét veszített politikai-gazdasági-társadalmi-kulturális rendszer helyett egy másikat, a társadalmi és korkövetelményeket kielégíteni képeset kell felépíteni. E történelmi jelentőségű folyamatban szükségsszerűvé vált – némileg megkésettnek is mondható – a hazai közösségi művelődés, s ezen belül a Magyar Művelődési Intézet hivatásának és küldetésének újraértelmezése. Ennek legáltalánosabban meghatározható tartalma: hogy a rendszerváltás folytán országosan deprivált, szét-

esett helyzetbe került közművelődés egészére kedvezően ható szakmai innováció műhelyévé alakuljon át az Intézet, váljon alkalmassá a szocialista pártállami központosítottságból a polgári társadalmi önkormányzatiság keretei közé helyezett közművelődés új, lényegében a közösségi művelődés (szabad polgári kezdeményezéseken alapuló) szakmaiságának, szervezet- és intézményrendszerének kialakítására, modellezésére és közvetítésére. Az évtizede zajló változási folyamatokban a politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális viszonyok – mint rendszergeneráló alapviszonyok – gyökeres átalakulása jelentősen előrehaladt, de egyáltalán nem ért véget. Csak elkezdődött a közművelődés-közösségi művelődés területén pl. a korábban állami irányítású, előállítási és működtetési kulturális tartalmak, és az ezeket terjeszteni hivatott állami művelődési szervezet- valamint intézményrendszer fordulatérvényű megújulása, lokálissá rendeződve újrastrukturálódása, társadalmasodása, a kultúra és a kulturális rendszer központi párt- és állami irányításának, ennek meghatározó voltától „megszabadulásának” (a jogi szabályozás és a feltétel-, illetve forrásbiztosítás felé) mérséklődése, helyi rendszerének kialakulása; a civil szervezeti kezdeményezések szakmailag teljes-értékűvé és jogúvá válása; az önkormányzatok helyi fenntartói és támogatói szintjének a szükségletek kielégítésében meghatározó szerepűvé fejlődése, stb. Míg a korábbi időszakban az alkalmazkodásra, az önállótlanágot erősítő követésre igyekezett a társadalom és annak intézményrendszere szocializálni, a modern társadalmakban és az Európai Unióban éppen a változásra helyezik a hangsúlyt a társadalomfejlesztésben. Ennek a folyamatnak a társadalmi bevonás, a regionális, kistérségi, települési, szomszédsági szinteken a cselekvő- és kezdeményező képes helyi polgárok és közösségek részvétele a fő célja. Közösségfejlesztésnek nevezik ezt a társadalom segítő, demokrácia fejlesztő folyamatot, amelyet mindenütt jelentős kormányzati forrásokból finanszíroznak. Ennek a közösségi és művelődési beavatkozásokat jelentő feladatnak is a műhelyévé és bázisává szükséges az Intézetet alakítani, illetve ebben a szerepében megerősíteni. Álláspontunk szerint az Intézetnek a szakminisztérium és más tárca, az önkormányzatok, a különböző kultúraterjesztő, művelődésszervező és közösségfejlesztő hivatások, a közösségi állami és

¹ Stratégiai szándékunk összefoglalására augusztus folyamán kért bennünket a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. Miután a szövegünk megfogalmazásakor előzetes egyeztetésre nem került sor, ezt első fogalmazványnak tekintjük. Hiányzik a fejezetek közül a stratégia megvalósítására szükséges kalkuláció, de hát nincs ismeretünk arról, hogy ennek milyen pénzügyi alapja lehet. Ráadásul csak a fogalmazás végeztével kapott nyilvánosságot az a Nemzeti Fejlesztési Terv, amelynek bizonyára része kell legyen szakmánk jövője, mint ahogy nekünk is figyelembe kell vennünk az abban rögzített egyéb szándékokat. Mindezek miatt még inkább természetes, hogy jelen dokumentum egy leendő jóváhagyott, és anyagilag is megtámogatott stratégiának csak első szövegjavaslata. Szeretnénk, ha mindezek ellenére megvitathatnánk és átalakíthatnánk szövegünket; az Intézet jövője szempontjából szerencsésnek tartanánk, ha mielőbb három-öt évre érvényes szakma- és intézményfejlesztési elképzeléssel rendelkezünk.

társadalmi intézmények, az autonóm civil szervezetek és a még szervezetlen társadalom felé egyaránt *feladata és kötelezettsége* a közösségi művelődés kialakulásában rájuk háruló, vagy általuk föl vállalt feladatok értelmezésében és megoldásában való szakmai, szakértői, módszertani segítség és támogatás.

A Magyar Művelődési Intézet jogelődjeinek a hazai közművelődésben betöltött korábbi szerepét elemezni itt most nem feladatunk.² Az azonban ehelyütt feltétlenül megfogalmazandó, hogy a mára gyökeresen megváltozott körülmények között, az államirányítás-fenntartás-ellátás dominanciájának megszűnése, a polgári társadalom újjáéledése, az önkormányzatiság, a helyi felelősség és a szabad kezdeményezések, a közvetlen polgári érték-követés és érdekérvényesítés elsődlegessé válása idején milyen hivatása és feladata lehet egy minisztériumi működtetésű, központi és szükségképpen országos szakmai-módszertani intézménynek a maga szakterületén, ahol a rendszerváltás sajátosságaként *illetékes települési és civil autonómiák is megjelentek és működnek?*

Álláspontunk, hogy minden, a közösségi művelődés területén kialakult és létrejövő szervezet működésében értéket hordoz és ezért támogatandó függetlenül attól, hogy az amatőr (civil) művészeti tevékenység mely ágára, a felnőttképzés, a közösségfejlesztés vagy a közösségi művelődés bármely más területének szükséglet-kielégítésére, problémamegoldására autonóm módon szerveződött-e, avagy hasonló szerepkörű és/vagy jellegű állami- önkormányzati közművelődési intézmény szervezetéhez kapcsolódva jött létre és működik. A helyi polgárok közösségi, művelődési, társas-életi lehetőségeinek megteremtéséért, feltételeinek biztosításáért a települési önkormányzat felelős elsődlegesen; számunkra (mint ahogy minden országos hatókörű intézményszervezet számára) a feladat nem a helyi tevékenységi hiányok pótlása, legfeljebb a tennivalókat érintő tanácsadás, igény és/vagy megrendelés esetén modellezés, partnerség-építés, szolgáltatás, netán a tennivalók szakmai pontosítása, megformálása lehet.

1.1 Az Intézet stratégiai célja

Mivel a Magyar Művelődési Intézet nem egy központilag vezérelt állami közművelődés tevékenységformáinak és intézményeinek országos „hálózati központja” immár, ezért a hazai rendszerátalakulásban létrejövő új viszonyokhoz, egyszersmind az európai integráció követelményeihez igazodó, új szakmai alapokon álló működésének stratégiai célja, hogy

- a döntően önkormányzati felelősségkörbe tartozó, egyszersmind a polgárok kezdeményezéseinek is teret nyitó közművelődés,
- valamint az újra-polgárosodó társadalomban sza-

² Ezt a témát egyébként a szakmai képzőműhelyek számára tudományos diákköri vagy szakdolgozati témának ajánljuk annál is inkább, mert valóban szükséges lenne a sok szempontú elemzés múltbéli tisztánlátásunkhoz. Bizonyos, hogy az igényesebb munkákat nemcsak a mai, hanem a leendő Magyar Művelődési Intézet is szívesen közreadja.

bad (egyéni és közösségi) kezdeményezésű közösségi művelődés civil szervezeti és intézményes érvényesülését egyaránt szakmailag segítő, hasznosságát, ember és közösségépítő szerepét erősítő,

- az e tárgyban szerte Magyarországon végzett tevékenységeket (vagy hiányt, szükségleteket) kutató, feltáró és elemző,

- a közösségi művelődés helyi, térségi, országos (vagy új) tennivalóit megfogalmazni segítő, kezdeményezéseit támogató,

- a helybéli, térségi (vagy új) szükségletek kielégítéséhez, tennivalók ellátásához igazodó lokális, regionális és országos feladatok meghatározásában, feltételek és eszközök megállapításában közreműködő,

- a tevékenységterület működésével kapcsolatos innovációkat, fejlesztési stratégiákat, programokat az illetékesek számára előkészítő, megoldásokat modellező, kipróbáltató,

- a példákat felmutató, az új ismereteket, tapasztalatokat összesítő és terjesztő,

- új szakmai kompetenciák, szakismeretek kidolgozásában és elsajátításának biztosításában közreműködő,

- szakterületi nemzetközi kapcsolatokat kezdeményező és megvalósító

szakmai intézményként lássa-láthassa el küldetését a differenciálttá vált és gyorsan változó társadalmi szükségletek kielégítésében.

Az MMI-nek olyan országos (a közművelődés szakmai-szervezeti tartalmánál szélesebb értelmű) közösségi művelődési műhelyé kell válnia tehát, amely feladataiban ugyan osztozik hasonló törekvésű, rendeltetésű civil és szakmai szervezetekkel, de felelőssége elsődlegesen nem az éppen (akár az általuk) végzett munka megítélésében vagy kiegészítésében, hanem a közösségi művelődés szakmai ismerveinek erősítésében, új hazai rendszernek fejlesztésében, a közösségi művelődési tevékenységek, intézmények és szervezetek támogatásában, az új társadalmi rendszer struktúráihoz illesztésében, a szakma EU-konformitételében, a népművelők, szakemberek szakmai ismereteinek korszerűsítésében, a közösségi művelődési tevékenység társadalmiasításában, a világszerte elterjedt közösségfejlesztési professzió magyarországi honosításában, szakmai megalapozásában és gyakorlati elterjesztésében értelmezhető.

Az Intézetnek olyan országos szakmai kezdeményező, partner-szervezeteket, önkormányzatokat integráló-segítő, a közösségi művelődési kezdeményezéseket és folyamatokat erősítő, szétsugárzó, kutató, elemző és képző intézménnyé kell válnia, amely nem úgy hálózati központ, hogy erre szokásjog, a hagyomány vagy jogszabály felhatalmazza és kötelezi, hanem mert a társadalom egészére irányuló szakmai, kulturális és társadalomfejlesztő munkája – a közjót szolgálni és a társadalmi békét fenntartani hivatott önkormányzatok, az intézmények, a civil szervezetek, a szakma és a szervezetlen polgárok számára egyaránt – elérhető és nélkülözhetetlen.

Az Intézmény stratégiai célja, hogy egy formálódó, új-
já-strukturálódó társadalmi rendszer követelményeihez igazod-
va, egy megújulva újjáteremtődő szakma erő-sődő bázisán ki-
szolgálja a NKÖM, az önkormányzatok, a közösségsegít-
ő szakmák és a társadalom igényeit. Egyszersmind hi-
vatása, hogy a kormány, a minisztérium, az önkormány-
zatok, a szakma és a társadalom előtt egyaránt) fontos-
ságát képviselje a társadalom- és közösségfejlesztés, a közös-
ségi művelődés és a közművelődés ügyének (a politikai és a
gazdasági átalakulással egyenlő jelentőségű, ill. a társadalmi-
történelmi szükségletek által meghatározott-követelt szakmai
innováció szükségességét).

2. Szakmafejlesztési tennivalók

Tudjuk, hogy a közművelődés, a közösségi művelődés
állapotáról és szükségességéről (tevékenységformáiról,
anyagi és intézményi ellátottságáról, az intézmények tel-
jesítményéről és teljesítőképességéről, a hivatásos szak-
emberek felkészültségéről, a civil ágazat /a társadalom pol-
gári önszerveződésének és öntevékenységének/ kialakulá-
sáról, az önmaguk művelődését társas, egyesületi formák-
ban megoldók tevékenységének finanszírozásáról stb.); a
rendszerátváltás óta elért, vagy éppen elszalasztott lehetősé-
gekről; a települések e tárgyban történt erőfeszítéseiről
vagy felelőtlenségéről stb. megoszlanak a szakmán belüli
vélemények. Jelen dokumentumban minderről nem szó-
lunk, ezeket az eljövendő idők kutatásainak és szakmai
tanácskozásainak, elemzéseinek tárgyaként ajánljuk. Úgy
gondoljuk, hogy az országos amatőr művészeti egyesületek,
egyesületi szövetségek, a felnőttképzésben és a közösségfej-
lesztésben illetékes, illetőleg a közművelődési intézménytípu-
sonként megalakult szakmai együttműködések hosszú távon
nyilván maguk gondozzák az általuk lefedett szakterü-
let/intézmény tevékenységeinek és/vagy működésének
megújítását; ehhez szükségképpen jobban értenek ők, mint
az abban érintett, érdekelt, az adott tevékenység-vagy intéz-
ményforma gyakorló szakemberei. Az általunk szükségesnek
látott szakma-fejlesztési tennivalók ezeket a köröket tehát
csak úgy érintik, hogy kérésükre, velük koordináltan azok-
ban is közreműködhetünk. A közösségi művelődés lehe-
tőségeinek fejlesztése érdekében éppen hogy azt tartjuk fő
feladatunknak, ami kívül esik mások szándékán, illetőleg
ami országos szintű integráló munkát jelent: a különféle
szakmai modellkísérletek gondozását, a közösségi műve-
lődés helyi és kistérségi lehetőségeinek kimunkálását,
mindezek (és más progresszív kezdeményezések) tapasztalatainak népszerűsítését, közvetítését valamint a szak-
ma regionális tennivalóinak megfogalmazását, és az or-
szág európai csatlakozásából fakadó új szakmai és szervezeti
követelményeknek való megfelelés elősegítését.

2.1 Modellkísérletek

alatt azoknak a kezdeményezéseknek általunk történő
szakmai fejlesztői támogatását értjük, amelyeket a közösségi
művelődés hiányainak pótlására, avagy új (esetenként az

európai országokban évtizedekkel ezelőtt kialakult és ál-
talánossá vált) szervezeti- és tevékenységformák megteremté-
sére a helyben lakó polgárok, képviselő-testületek, települési vezetők, népművelők stb. fogalmazzák meg úgy,
hogy abban cselekvő részvételt vállalnak, ahhoz színteret
és anyagi támogatást biztosítottak vagy szereztek. A tágan
értelmezett szakma, a felelős települési vezetők ill. a hely-
béliek által kívánatosnak érzékelt közösségi művelődési
tevékenységfajtákra (a leendő modellkísérletekre) fél-
évenként megismételt felhívást fogalmazunk alapvetően
annak érdekében, hogy szakmánk ne csak a népművelők
innovációiból, hanem az emberek szükségleteire, kezdeménye-
zéseire és igényeire figyelemmel keresse folyamatos megújul-
lását. Modellkísérleteink sorába kell építsük a boldogabb
sorsú országok szakmai kezdeményezéseinek – EU csatla-
kozásunk miatt különösen időszerű – honosítását³ is ép-
pen úgy, mint az általunk érzékelt helyzetekre reagáló,
esetleg a kutatások vagy elemzések eredményeképp meg-
fogalmazódó⁴ tevékenységújító kezdeményezéseket. Bíz-
nunk kell abban, hogy az uniós országok béli partnere-
inkkel együttműködve lehetőségünk nyílik EU-s pályáza-
tokba és programokba úgy bekapcsolódni, hogy ezek
eredménye a szak- ill. tevékenységterület egésze számára
kamatoztatható, ill. elősegíti az ágazat EU-harmonizáci-
óját.

A készülő Nemzeti Fejlesztési Terv valószínűleg olyan
új kihívásokat, követelményeket állít az ország elé, me-
lyekben a közösség- és társadalomfejlesztés (mint Magya-
rországon az elmúlt évtizedekben teljesen hiányzott szak-
mai – és szervezett, intézményesített – tevékenység) nagy
jelentőséget kap. Ez számunkra azt jelenti, hogy a honi
közművelődés évtizedes dilemmájának legfőbb kérdése
leegyszerűsödik: vagy megpróbál az ágazat túlnyomóan ha-
gyományos intézmény- és tevékenységrendszerével valamikép-
pen „fölkapaszkodni” a fejlesztési folyamatokra és strukturák-
ra, vagy egy átfogó szakmai-szervezeti innovációval vállal fe-
ladatokat a nemzeti programból. Ez utóbbira szakmafejlesztő
modellkísérletek sokaságát kívánjuk elindítani, hiszen a
szakma terepein 15-20 éves projektek vannak és működ-
nek e szakmai professzió teljesítményeiként, ill. birtoká-
ban vagyunk mindazoknak az ismereteknek, hazai és
nemzetközi kapcsolatoknak, amelyek egy nemzeti közös-
ség- és társadalomfejlesztő szakmafejlesztési program megva-
lósításához szükségesek.

Az Intézményfejlesztési és Önkormányzati, valamint a
Közösségfejlesztési (esetleg szervezettelileg összevonandó?)

³ Lásd erről például a Franciaországi Ifjúsági és művelődési
házak Konföderációja, a Languedoc-Roussillon-i régió Ifjúsági
és művelődési házai Regionális Föderációjának valamint a
Magyar Művelődési Intézetnek 2001. október 14-én Strasbourg-
ban aláírt együttműködési szándéknyilatkozatát közös magyaror-
szági demokrácia- és szervezetfejlesztő projektek kidolgozásának
segítségéről, és a megvalósítás európai finanszírozása megte-
remtésének közös szándékáról.

⁴ Ezekre példa a Közösségfejlesztési ill. a Kutatási osztály je-
lenlegi gyakorlata.

Programirodánk mellett a tavaly megalakított Fejlesztési Tanács gondolja e kísérleti folyamatokat, amelyeket alaposan dokumentálunk, helyszíneiken szakmai tapasztalatcseréket tervezünk, az eredményeket vagy tanulságokat folyamatosan a szakmai nyilvánosság elé tárjuk, képzésekbe beépítjük.⁵

2.2 Települési és kistérségi fejlesztőmunka

A települési önkormányzatok sokoldalú segítségre szorulnak, hiszen olyan feladatuk támadt a helyi közművelődés feltételeiről való gondoskodás jogszabályi rájuk ruházásával, amire legkevésbé sincsenek felkészülve. Indokoltnak látszik egy olyan területi fejlesztő munkaszervezet kialakítása, amelyben az MMI legalább régióként részben a hiányzó igazgatási szinteket is pótolja, ill. a társadalmi szükségletek által megkívánt konkrét feladatokat – a megyei intézményekkel partnerségben – koordinálni és megoldani igyekszik. (Lásd alább a 2.4 pontban.)

A tradicionális település-intézményi működési praxis szakmai segítése mellett, az intézmény-fenntartói kezdeményezések – önkormányzati intézmény, kht, egyesületi fenntartású intézmény vagy egyéb vállalkozásban működtetett intézmény – mindegyikéhez azonos szakmai affinitással kell kapcsolódnunk, egyenlő intenzitással kell hozzájárulnunk eredményes feladatellátásukhoz. Ennek érdekében már ebben az évben mindegyik szervezeti forma munkatársaival országos szakmai konferenciákat szerveztünk, ami a közös munkák kezdetét jelentette. A legproblematisabb ún. hagyományos művelődési otthonok gyakorlatához, az ő kezdeményezéseikre – ennek hiányában: kezdeményezéseinkkel – erősíteni kell az intézményes keretek között zajló közösségi tevékenységek szakmaiságának korszerűsítését, fejlesztését. Érdeklétté kell tenni a „legmegállapodottabb” intézményeket, szakembereket az innovációra, a helyi szükségletek teljes körére történő nyitásra, a polgári kezdeményezések intézményi, szervezeti ösztönzésére és befogadására. Szakmafejlesztő munkánk e területén is EU-mintákat és eljárásokat kell követnünk és terjesztenünk.

A régóta hangoztatott esélyegyenlőség megvalósításának megközelítésére, a legperifériálisabb vidékeken, az országhatár és a megyehatárok menti gyepűsödés, a városi hiányos térségek közművelődési hiányosságainak oldására

⁵ Szerencsésnek tartanánk, ha a hajdani OKT-támogatás mintájára központi támogatási alapról pénzt is kaphatnának ezek az előre meg nem határozható helyi-kistérségi közösségépítő szándékok; erre a mai körülmények között akár a Nemzeti Kulturális Alapprogram Közművelődési Kollégiumának elkötelezettségét is meg lehetne szerezni úgy, hogy pályázatainak kifirása során mindig legyen „egyéb”, tehát nem rendezvény, konferenciát, bevált tanfolyamot, meglévő formációt, kiadványt támogató, és témájában szabad pályázati kategóriája. – A szervezetépítés, intézményfejlesztés egy átalakuló társadalom zajló folyamataiban szükségszerűen kiemelt támogatásra szorul. Hazai kezdeményezésre esetleg EU támogatást is szerezhetne a kormány a 10 éve megalapozott Jóléti Szolgálat Alapítványok PHARE támogatásához hasonló, azzal analóg megoldású társadalom- és közösségfejlesztő szervezetek, tevékenységek kialakítására.

fejlesztési programokat, speciális és összetett modellkísérleteket célszerű szerveznünk másokkal (a társadalom- és térségfejlesztésért felelős központi állami szervezetekkel és helyben alkalmazott szakembereikkel, a regionális fejlesztésért felelős szervezetekkel, a falugazdász, a falugondnok hálózatot működtetőkkel és az e minőségben helyben dolgozókkal, az e helyzetek oldását szorgalmazó civil szervezetekkel stb.) összehangoltan. E fejlesztési kistérségek léptékében megvalósuló programok elsősorban közösségfejlesztési folyamatok eredményei lehetnek, de nem feledkezhetünk meg az akár településtársulással alkalmazott „körzeti” népművelők, a helyben társadalmiasítottan működő intézmények, a városokból rendszeresen kijáró, s esetleg ugyancsak az érdekelt települések közös áldozatvállalásával finanszírozott szakértők, a városi intézmények rendszeres, szolgáltatásszerű tevékenységének stb. útján való fejlesztésekről sem.⁶ Meggyőződésünk, hogy hat-nyolc (tipikusnak mondható) fejlesztési térségben két-három esztendő alatt kidolgozhatjuk és kipróbálhatjuk a közösségi művelődés helyben megfelelő és elegendő tevékenység- és működésvariációit – bár mindennek csak akkor van értelme, ha a kísérleti működést nemcsak alapos dokumentáció, elemzés és ajánlás, hanem a bebizonyosodott szükségességek (pénz, jogszabályváltozás; e célt szolgáló elkülönített országos fejlesztési alap, tárcák és szakterületek együttműködései stb.) központi biztosítása is követi.

Megjegyezzük: a baranyai MMK-nál dolgozó Bokor Béla-Mezei József szerzőpáros már a '80-as években változtatás-fejlesztést célzó ellátási modellt dolgozott ki a Pécsről nem messzire eső Újpetre közművelődési szempontból elesett helyzetére; a helyzet azóta sem javult. Nem a jelenkor kihívásának kell tehát megfelelnünk akkor, amikor a közművelődés, a közösségi művelődés kistérségi megoldásait keressük, hanem több évtizedes hiányt és gondot kell végre megoldjunk.

2.3 Tapasztalat-népszerűsítés, tudásforgalmazás, tanulmányutak

Az Intézet országos, központi szerepköréből egyenesen következik, hogy tapasztalatcserék, tanácskozások sorozatával integrálja és szétsugározza a szakmai eredményeket. A közeljövőben (éppen a regionális megközelítést és gondolkodást szorgalmazva) a szakmai összejöveteleket nagytájaként és tematizáltan képzeljük el; úgy tehát, hogy az adott témák a régiós különbségek figyelembevételével

⁶ Az önkormányzatiság megjelenésével ijesztő folyamatok játszódtak le a város és vidék közművelődési kapcsolatában: az előbbieket szinte azonnal abbahagyták a nem egy esetben sokszínű és árnyalt környékbeli (járási) tevékenységet mondván, hogy a helyi finanszírozottság helybéli tevékenységre kötelez. Bizonyos, hogy térségi munkára, ill. a közösségi művelődés szempontjából évtizedek óta elhanyagolt kistérségi tevékenységfejlesztésére elkülönített és hosszú távú állami támogatás, garantált külső anyagi segítség szükséges; ennek mértéke, módja ugyancsak kidolgozandó, megvizsgálva, hogy ehhez milyen EU-finanszírozások illeszthetők.

külön-külön kerüljenek a lehető legszélesebb szakmai (és a települések fejlesztéséért felelős egyéb szereplők: települési, megyei vezetők, fejlesztési szervezetek képviselői stb.) nyilvánossága elé. A lehetséges témák: a kistélepülések/tanyaközpontok/peremkerületek közösségi művelődése; a város és vidéke közművelődési együttműködése; civil erők a közösségi művelődésben; a népművelői szakértelem szerepe (és a vele szembeni követelmények) a települések/kistérségek humán fejlesztésében; közösségi művelődés és felnőttképzés/átképzés; szövetkezetépítés; vállalkozás- és vállalkozófejlesztés stb.; a teleházak helyi közösségformáló szerepe, kapcsolatuk a közösségi művelődés klasszikus intézményeivel és tevékenységformáival; az ifjúsági- és gyermekházak speciális tevékenységrendszere az integrált intézmények lehetséges szerepei különös tekintettel a felnőttképzésre, az amatőr művészeti tevékenységformákba való bekapcsolódásra, a kulturális-közösségi öntevékenységekre; a szükséges helyi/kistérségi tudás összeállítása; határmenti kulturális (környezetvédelmi, táj történelmi stb.) együttműködés; a gyermekek, a fiatalok, a nyugdíjasok kulturális aktivitásának szorgalmazása stb. Fontos, hogy a tanácskozások az adott témában való tapasztalatcserével, tapasztalatszerző tanulmányúttal járjanak: nem ideologikus álláspontok vagy általános kívánalmak kifejtésére kéne tehát sort keríteni, hanem az adott téma bevált, tervezett vagy konkrétan kívánatos példáit kell(ene) ismertetni és terjeszteni, vagy bemutatni és közösen megbeszélni a hasonló cselekvést szorgalmazandó.

Évente egy-két téma regionális kibeszélését követően érdemes lenne a tapasztalatokat országosan is összegezni már csak azért is, hogy a felelős (országos) vezetők is megnyilatkozzanak és elköteleződjenek az adott témában elhangzottak-megfogalmazottak iránt. Fontosnak tartjuk, hogy ez a legalább 3 napos együttlét az év jobbára azonos (lehetőleg késő-őszi) időpontjában s Budapesten mindig ugyanott legyen, ezzel is jelezve éveken átnyúló folytonosságát. A *Település és közösségi művelődés* címen tervezett konferenciák a szakma felelős országos, megyei vezetőinek, jelentős civil szerveződéseinek és a cselekvő népművelők fórumaivá válhatnak⁷, nem helyettesítve ezzel a négy-öt évenként egy alkalommal megszervezendő, a hajdani Országos Népművelési Konferenciá(k)hoz hasonló, ez esetben reprezentatív és szemléletformáló (s jelenleg ugyancsak javasolt) tanácskozást.

Megjegyezzük: a *regionális konferenciákat* a megyei művelődési központokkal (és más megyei-regionális tényezőkkel) közösen szervezve képzeljük el, míg a *Település és közösségi művelődés* c. éves konferenciasorozatát a Minisztériummal együttműködve az Intézet rendezné. Az 1-2 évenként

⁷ Példaként említhetjük a *Település és Ifjúsága* éves konferenciasorozatát, amelyet az ISM-mel karöltve egy országos civil szakmai szervezet rendez 1999 óta folyamatosan. A rendezvény az ifjúságszervezők országos szakmai fórumává vált, s nemcsak összegezte a tennivalókat vagy az eredményeket, hanem e szakmai gyakorlat kialakulását is szorgalmazta az új professzióban ebben szerepet vállaló 300-400 ember rendszeres találkoztatásával.

egyszer megszervezni javasolt *reprezentatív tanácskozási főrendezője a Minisztérium vagy a Miniszterelnöki Hivatal (bizonyára a NKÖM-mel együttműködve), de mindkét esetben feltételezzük a szakmai feladatok Intézet általi megoldását.*

2.4 Regionális szervezeti tennivalók

Magyarország regionális szerveződése kikertülhetetlen folyamat; a fejlesztések, az európai pénzek, a pályázati lehetőségek, a kapcsolatok kiépülése ebben a léptékben történik hosszú távon. Mulasztásnak érzékeljük, hogy *eleddig nem alakult ki az a struktúra, ami a szakmai érdekeket és a társadalmi, közösségi szükségleteket e körben érvényesítené, szolgálná.* Alapos és közös megfontolás híján ma még nem tudható, hogy ez milyen legyen, de stratégiai szándékunk, hogy ezt megvitassuk, s majd megteremtjük azokkal a szereplőkkel, akik ebben érintettek lehetnek: a megyei művelődési központokkal, a megyei közgyűlések szakmai és egyéb vezetőivel, a régió működő (nagyobb) szakmai civil szervezódéseivel, a regionális fejlesztésért felelős helyi és központi szervezetekkel.⁸ A közösségi művelődés új hazai rendszere vélhetően nem alakítható ki EU támogatások – és jelentős kormányzati erőfeszítések – nélkül, ill. nem alakítható ki úgy, hogy az egyszermind ne legyen EU-konform és EU-kompatibilis.

Első lépésként bizonyos, hogy a már megalakult regionális fejlesztési tanácsokban és ügynökségekben kell szakmánknak képviselőt szereznünk, de vélhetően nem odázható el egy közművelődési önálló (az Intézet képviselőjével ellátott) fejlesztési ügynökség-hálózat, vagy a meglévő szervezetekben elkülönülő szakmai részleg létrehozása, s egy mögötte álló, a régióban érintettek közreműködésével alakított tanácsadó testület felállítása sem.

A közösségi művelődés területére egyelőre nagyon vékonyan csordogáló UNIÓ-s pályázatok, illetve a csatlakozási folyamatból ránk háruló feladatok – s kínáló lehetőségek – indokolják, hogy támogassuk egy vagy több, vélhetően nonprofit és nem-állami *közösségi művelődési fejlesztési ügynökség* magyarországi (vagy régiókénti) megalakítását. Törekszünk arra, hogy a közösségfejlesztés iránti – a rendszerváltással keletkezett és tömegesedett – óriási társadalmi szükséglet meglétét főhatóságunk előtt bizonyítsuk, s megnyerjük támogatását az erre irányuló kormányzati intézkedések kezdeményezéséhez, az EU csatlakozás folyamatában társadalom-és közösségfejlesztési (legalább regionális szintű) szervezetek, kezdeményezések és tevékenységek magyarországi honosításához.

2.5 Szakmai stratégiák, struktúrák, pályázatok, kapcsolatok, példák és megoldások begyűjtése és terjesztése az EU-ból

Az Intézetben eddig rendszertelenül és koncentrálat-

⁸ Az erről szóló kezdeti, tapogatózó párbeszédet megkezdtük, de a választások miatt megszakítottuk. Egyidejűleg az is belátható, hogy az Intézet egymaga kevés ennek létrehozására; miniszteriális egyeztetések és egyetértés esetén is csak az állami szerepvállalók közreműködésével lehet sikeres ez a szándék.

lanul történt az európai államokkal s különösen az unióval kapcsolatos információk gyűjtése, kapcsolatok ápolása. Ezt a munkát – a csatlakozás küszöbén – sürgősen egyik fő szakmai profilunkká kell fejleszteni, akár úgy is, hogy erre külön szervezeti részleget alakítunk ki. Olyan EU-harmonizációs és integrációs szakmai fejlesztési, partnerségi „pontot” tervezünk, amely a társadalom- és közösségfejlesztés, a közösségi művelődés és az önkormányzati művelődés-támogatás uniós pályázatait, létező gyakorlatát, partnerség-keresését, fejlesztési irányait, képzéseit, szakmai tartalmának, kompetenciáinak változásait, stb. állandóan figyeli, gyűjti és terjeszti, mindezek mentén konkrét kapcsolatokat kezdeményez, információkat szolgáltat. Vélhetőleg „idegen-nyelv szolgáltatást”, fordítást, tolmácsolást, pályázatírást is föl kell vállalnunk az országban dolgozó kollégáink munkájának, fejlesztési, partnerségi, pályázati törekvéseinek segítése érdekében.

3. Szakképzési és felnőttképzési feladatok

3.1 Népművelők mesteriskolája

A jelenleg folyó főhivatású egyetemi és főiskolai népművelő-képzés (és szinonimái) megítélése nem feladatunk, annak megfogalmazását azonban megkockáztatjuk, hogy a tömeges képzés kevés szakmai gyakorlattal s nem elsősorban a közművelődési intézményhálózat, vagy a közösségi művelődés részére termel szakembereket. Bizonyára van azonban egy hallgatói töredék, akiknek nem ellenzenves a társadalmi munkamegosztás e szejletében elhelyezkedni, s közülük bizonyára akadnak olyanok is, akik éppen ilyen szándékkal végzik-végezték felsőfokú tanulmányaikat. Az e töredékből kiválasztott, évente 15-30 fő számára (részben a szükséges szakmai gyakorlat megszerzése céljából, részben a progresszív szakmai törekvések, a közösség-és településfejlesztéssel árnyalt megközelítés elsajátítására, a szakmai alternatívák megismerésére, részben pedig a szakma külföldi gyakorlatának megtapasztalására) *egy éves időtartamú posztgraduális képzést* tervezünk úgy, hogy gyakorlóhelyeik két-három hónapig folyamatosan a szakma egy-egy jelesénél legyenek, valódi közösségi munkát végezve vezérletükkel. Ennek révén nemcsak hiteles tennivalókat láthatnak el (és mestermunkaként habitusuk és érdeklődésük szerint helyben sosemvolt egyesületet, régóta kívánatos rendezvényfélét, felnőttképzési kurzust, hiányzó átképzést, felélesztett hagyományt stb. szerveznének), hanem gyakorlóhelyeik vezetőitől hiteles emberi-szakmai magatartást is érzékelhetnek, mintegy átörökítve mestereik tudását, képességeit, munkamódszerét és jártasságát saját leendő gyakorlatukba.

Reményeink szerint a frissen képzett népművelők gyakorlatra-orientált utóképzésének eredményeképp néhány esztendő múltán *egy új szakmai nemzedék* léphet pályára; olyanok, akik hordozzák elődeik tudását és jártasságát, akik személyükben jelentenek egységet e szakma múltja és jövője között.

3.2 Felnőttképzés és iskolarendszerű szakmai kurzusok

A felnőttképzés területén az elmúlt évtizedben nagyarányú változások történtek. Az Intézet szempontjából ezek közül különösen jelentős a piaci viszonyok megjelenése, ami a keresleti és a kínálati oldalon egyaránt általánossá vált. Lényeges fejlemény továbbá, hogy az oktatósi, művelődési ágazatban is kiszélesedett a képzéssel foglalkozó intézmények, szervezetek, vállalkozások köre, illetve az állami művelődési intézmények dolgozóinak jogszabályok teszik kötelezővé különböző gyakorisággal a megadott (tovább)képzési formákban való részvételt – s emellett a NKÖM is adott át konkrét, az ágazaton belüli képzésekhez kapcsolódó feladatköröket az MMI-nek.

A következő évek fő feladata, hogy *növeljük akkreditált képzési kínálatunkat*, amit a civilekre, az önkormányzati vezetőkre és képviselőkre (képviselőjelöltekre), az EU-ba való belépésre felkészítendőik körére vonatkozóan a Civil Kollégium Alapítvánnyal valamint a Népfőiskolai Társasággal; a szakmai alapképzések és továbbképzések, szakosított továbbképzések, szakmán belüli kollégáink részére új szakirányú felsőfokú képzések vonatkozásában felsőoktatási intézményekkel együttműködve; a már említett mesteriskola-rendszerű képzést és továbbképzést elsősorban saját Intézményünk munkatársaival, ill. a gyakorlatban dolgozó kollégáinkkal látjuk szükségesnek és lehetségesnek megvalósítani. E feladatok ellátására Intézeti szakosztályunk létszámát és szakmai kompetenciáját mindenek előtt bővíteni szükséges; létre kell hozni *egy felnőttképzési szakmai műhelyt; pályázatokat kell kiírunk* képzési tematikák, projektek, tananyagok, tankönyvek stb. készítésére és gyakorlati megvalósítására. Nagy igény van főleg vidéki intézmények részéről az évtizedekkel ezelőtt kialakult kiscsoportvezetői szakvizsgák újraindítására, aminek meg kell felelnünk. A kompetenciánkba tartozó képzések, ill. az intézményekben zajló képzések minőségbiztosítását is sürgős feladat megoldani.

Különösen fontos feladatnak tekintjük

- *a civilszervezetek vezetőinek, közösségsszervezőknek, valamint a művelődési kiscsoportok vezetőinek képzését;*
- *a képzők képzésében történő részvételt;*
- *a kulturális vállalkozóvá válók felkészítését, ill. az ágazaton belül megjelenő vállalkozások, gazdasági társaságok szakmai és gazdálkodási ismereteinek bővítését (e profilra kht. alakítását is elképzelhetőnek tartjuk);*
- *az önkormányzatok illetékeseinek szőlő olyan képzési rendszer kialakítását, amelyben a kompetenciájukba került közművelődés-irányítás, szervezés, támogatás feladataira kapnak felkészítést;*
- *a közösségfejlesztés és közösségsszervezés iskolai és posztgraduális képzési rendszerekbe építését, a képzés előkészítését és megindítását (ez eleddig a minisztérium számunkra érthetetlen és elfogadhatatlan ellenállásán bukott meg);*
- *az új kihívásoknak és társadalmi követelményeknek megfelelő szakmai képzések és továbbképzések rendszerének kialakítását. (A régen volt megyei népművelő-továbbképzések*

viSSzaállítására egyrészt nagy az igény, másrészt a változások, új, leginkább a társadalom irányából érzékelhető követelmények miatt nagy szükség is volna egy egységesülő szakmai trend létrehozása érdekében.)

4. Kutatás

Az intézet kutatási feladatai általában: az alapító okirat által előírtak; – az alapító, fenntartó minisztérium által meghatározottak, megkívántak és finanszírozottak; – akadémiai megbízásból fakadók; – szociológiai (társadalomismereti) indíttatásúak; – ágazatiak, szakágiak, szakterületek; – önkormányzati igényre, megrendelésre készülők; – intézményi eredetűek; – a civil szférából – vagy arra irányulóan – kezdeményezettek; – szűkebb értelemben szakmaiak (a képző intézmények, a gyakorló intézmények, a szakmai szervezetek vagy a társadalmi elvárások által felvetettek); – piaci megrendelésre elvégzendők.

A kutatásai eredményeket sürgősen publikálni kell – ehhez kiadványsorozatokot és lehetőleg folyóiratot kell működtetni – és az új ismereteket mielőbb be kell építeni a képzések tematikáiba. A kutatásokba külső, a témához értő szakembereket is be kell vonni.

Kiemelten fontos kutatási témának tekintjük

– az önkormányzati kompetenciába került közművelődés (intézményeinek és társadalmi helyzetének) feltárását, az önkormányzatok feladatellátását;

– a civil szféra kulturális, közösségfejlesztő és társadalomépítő kezdeményezéseinek alakulását, a polgári társadalom újjászerveződésének helyzetét;

– a népművelők, szakemberek élet- és munkakörülményeinek alakulását, az új követelmények között szakmai képességeik megfelelését és hiányosságait.

5. Művészeti tevékenység

A kortárs művészeti szakterületek stratégiai lehetőségeit alapvetően meghatározza a Hagyományok Háza ki-költözése a Budai Vigadó épületéből. A megüresedő épületrésszel lehetőség kínálkozik az amatőr művészetek szakmailag hiteles, kedvező feltételű központjává, művészeti képző bázishelyévé fejleszteni az épületet, amelyben a Magyar Művelődési Intézet – mint a közművelődés és a művészeti szakterületek, mozgalmak országos hatókörű intézménye – tovább funkcionálna koordináló, bemutató és szolgáltató központként.

Az elképzelt működés három nagy tevékenységi formát tartalmaz:

a. Nyitott tevékenységek (bemutatószínpad, kiállító terem, könyv- és hangtár, kávéház...)

b. Szakmai tevékenységek (oktatási formák, kiadványozások, műhelymunkák...)

c. Információs tevékenységek (adatbázisok, civil irodák...)

E három tevékenység összehangolt működése meghatározná az Intézetnek az amatőr művészeti életben vállalt koordinációs, módszertani segítő szerepét.

A kortárs amatőr művészeti központ megteremtésének feltétele a művészeti területen működő civil szervezetekkel történő egyeztetés, közös álláspont kialakítása, a konszenzuson alapuló partneri együttműködés.

A fenti elképzelések elsődleges feltétele azonban a döntés, miszerint az épületrész a Hagyományok Háza ki-költözése után az MMI-hez kerül, s elkezdődhet az ily módon felszabaduló területek funkciók szerinti átalakítása, a működéshez szükséges anyagi források megteremtése.

A kortárs amatőr művészeti központnak gondolkodó és adatgyűjtő, rendszerező és továbbító, a csoportokat ismerő és a műfajban gondolkodó munkatársakra volna szüksége, akik mindent alárendelve szolgálnák ismeretükkel és az ezekből létrehozható és közreadható információkkal a művelődni, tevékenykedni kívánókat, vagy azokat, akik a művészet eszközeinek segítségével kívánják megoldani társadalmi, beilleszkedési stb. problémákat.

A felkészülés időszakának elengedhetetlen tennivalói

– kapcsolatfelvétel külföldi művészeti központokkal, szövetségekkel;

– információk folyamatos gyűjtése és interaktív közzététele;

– segédanyagok, kiadványok készítése, készíttetése (amiket csoportok és egyéni alkotók használhatnak);

– amatőr művészeti szakfolyóiratok szorgalmazása, kiadásukban való támogató részvétel, közreműködés a civil szervezetekkel szoros együttműködésben;

– bemutatók, seregszemlék szorgalmazása és segítése, első sorban módszertani útmutatók közreadásával;

– tanfolyamok tematikájának kidolgozása és továbbadása – nem csak a művészettel foglalkozók tárgyában, de ehhez kapcsolódóan, vagyis művészettel orvosolható;

– pl. mentálhigiénés programok kidolgozása;

– „képzők képzése” programok szervezése és koordinálása (művészeti csoportok vezetőinek képzése), a művelődés helyi intézményeiben dolgozók képzése a művészeti programok szervezésének tematikájában;

– olyan tendenciák felmutatása, amelyeket nem lehet figyelmen kívül hagyni;

– az önművelés lehetőségeinek, a művészeti programokban való aktív részvétel

– lehetőségeinek bővítése, az e témákban végzett felmérések alapján készített tematikák,

– útmutatások alapján.

A művészeti tevékenység minden ágának és területének, a megyei, regionális munkakapcsolatok minden szintű működésének a művészetekkel való találkozás alkotói és befogadói oldalának aktív élményét kell szolgálnia.

6. Információs tevékenység

6.1 A világhálón

Az infokommunikációs technológiák fejlődése, s az Internet alapú megoldások teljesen új távlatokat nyitnak az információáramlás területén, nagymértékű interaktivitás válik lehetővé az információ küldője és befogadója között.

Az elmúlt években a Magyar Művelődési Intézet infokommunikációs stratégiájának középpontjában a lokális és nagyterületi hálózatok kialakítása és bővítése, az MMHIR Internetes adatbázis fejlesztése, továbbá a működtetéshez és a szakmai munkavégzéshez elengedhetetlen számítástechnikai infrastruktúra beszerzése álltak. Az Interneten való igényes megjelenésünkhöz tartalmi továbblépés és technikai, személyi fejlesztése szükséges:

6.1.1. Tartalmi továbblépés.

szempontjából az információk célközönsége az alábbi csoportokba sorolható be:

a. Az MMI belső információs hálózata, a szakmai munkához szükséges információk összegyűjtése, rendezése (címlisták, szakértői listák, protokoll-lista, MMI rendezvénynaplár, beszámolók, munkaterv, előadások stb.) az intraneten keresztül.

b. MMI honlap folyamatos karbantartása, aktualizálása, melyen a megjelenő információk szervesen kapcsolódnak az Intézet munkájához (munkatársak, szakmai munka, aktuális hírek, pályázatok, kiadványok, rendezvények, kapcsolatok).

c. MMHIR országos közművelődési adatbázis tartalmi megújítása.

A rendszer a világhálón keresztül szolgáltató az önkormányzatok, a művelődési intézmények, szervezetek, civil szerveződések és a lakossági felhasználók részére közművelődési, kulturális információkat. A kapcsolódó tagszervezetek, intézmények ingyenes lehetőséget kapnak honlapjuk elhelyezésére, s meglévő adatbázisaik egységes felület alá rendezett megjelenésére. A közművelődési intézmények és társzervezetek kötetlen Internetes vitafórumon cserélhetik ki ötleteiket, tapasztalataikat. A megyei művelődési központokkal közösen kidolgozott MMHIR megújítási koncepció alapján az oldalt a *szakma* információs csomópontjává kell tenni, (jelenleg az MMHIR-ben összemósódnak a célcsoportok, profil tisztításra van szükség). Terveink szerint az új honlapon megjelenő tartalmak a következők lennének: **Honlapgyűjtemény**, **Képzés**, **Szakmai anyagok** (jogszabályok, iratminták, szakdolgozatok, civil társadalom), **Címlisták** (közművelődési intézmények, szakértők, országos intézmények, minisztériumok, társintézmények, egyesületek, alapítványok), **Digitéka** (online közművelődési könyvesbolt, virtuális galériák), **Pályázatok** (felhívások, pályázatok, eredmények), **Fórum** (informatikai segélyvonal, szakmai fórum, csevegő csatorna), **Rendezvények**, **rendezvényszervezés** (országos rendezvénynaplár, rendezvényszervezési segédanyagok, közreműködők, témabibliográfia), **Konferenciák** (konferenci naplár, előadások, jelentkezési lapok, linkek), **Magyei Információs Rendszer**, **Amatőr Művészeti Gyűjtemény**, **Statisztika** (statisztikai jelentések, elemzések), **Kutatás** (Kutatási jelentések, tanulmányok), **Nemzetközi kapcsolatok**.

Tudásunk és információink szintetizálásával, a megyei közművelődési rendszerekkel szoros együttműködésben

szeretnénk az országos közművelődési rendszert a szakma elsődleges információs bázisává tenni.

6.1.2. Technikai fejlesztés

Az elmúlt négy év alatt mind a belső (a mail- és fájl funkciókat ellátó) szerverünk, mind a web-szerverünk előregedett, szerverbővítésre vagy új szerverek vásárlására lenne szükség. Az intézet számítógépparkja jelentős bővítésre szorul, a szoftver-parkot 100%-ig legalíssá kell tenni. Az MMHIR adatbázis-kezelő szoftvert a fenti tartalmak megjelenítése érdekében tovább kell fejleszteni. Digitalizáló eszközök (szkenner, CD-író, digitális fényképezőgép), speciális hardverek beszerzése, illetve a jelenlegi állomány megújítása is szükségszerűvé vált (projektor, DVD).

6.1.3. Személyi feltételek

Jelenleg a számítógéppark felügyeletét, szervereink karbantartását, üzemeltetését, s az MMHIR rendszer működését jelenleg egy számítógépes szakember látja el. A feladatokat meg kellene osztani, ezért nagy szükség lenne még egy rendszergazdára. Az adatfeldolgozás és a digitalizálás ugyancsak esetleges. A világhálón megjelenő kulturális tartalmak aktualizálásához szükség lenne beíró, adat-rögzítő munkatársra.

6.2 Folyóirat

A hetedik évfolyamába lépett Szín c. kéthavi periodikát a kolofonján szereplő „országos közművelődési folyóirat” megjelölés helyett a *Magyar Művelődési Intézet folyóirata* megjelöléssel kívánjuk szerepeltetni, hiszen várható, hogy évtizedes szünet után régi-új országos szakmai havi-lapként újra megjelenik (véltetően új címen) a hajdani *Népművelés*. Amennyiben sikerül a 2001 folyamán megjelentetni tervezett *Nemzet és Művelődés* c. elméleti periodikára valamikor pénzt kapnunk (akár úgy, hogy az általunk, mint lapgazda által megjelölt kiadó részesül NKA támogatásban, akár – abban az ennél jobb esetben –, hogy *mi magunk kapunk e célból elkülönített támogatást*), úgy a Szín szerepe és funkciója némileg módosul; azt intézeti vagy az Intézet-környeki események *hírlevelévé* változtatjuk.

6.3 Kiadványok és könyvforgalmazás

Az eddigi esetlegességeket, de leginkább a *hiányt* meghaladva átgondolt kiadványozási stratégiát kell kidolgozunk az alábbiakra figyelemmel:

– kiadványsorozatokat kívánunk megjelentetni *a szakmai képzés igényeit szolgálva; évtized-könyveket* különféle korabeli dokumentumokkal, a ma már elérhetetlen tanulmányok, cikkek újraközlésével; a (köz)művelődés, a közösségi művelődés és a gazdasági élet, a turizmus, a szociális munka, a terület-és településfejlesztés kapcsolódásait elemző műveket; a *friss kutatási, fejlesztési eredményeket, munkaanyagokat, mintát jelentő példákat, az amatőr művészeti mozgalmak igényei szerinti összegző elemzéseket vagy példatárakat*;

– az Intézet csak kézirat-előkészítő feladatokat folytatna,

na; a szerkesztés, a nyomdai munkálatok és terjesztés kérdéseit egy *arra hivatott professzionális kiadó* végezné. E kiadó pályázati pénzeket, szponzorokat bizonyára könnyebben tud szerezni, mint mi állami intézményként; főiskolai-egyetemi könyvnapokkal, az Ünnepi Könyvhéten, a megyei könyvnapokon való szereplésével, a kereskedelem felé már bejárt csatornáin könyveink forgalmazását is bizonyára hatásosabban képes megoldani.

Épületünk Fő utcai – Szilágyi Dezső téri földszintjén, a jelenlegi könyvtári raktárterületet igénybe véve (s ezt a pincében pótolva) *országos közművelődési könyvesboltot*, manapság már ezt továbbgondolva *a megyék könyvesboltját* hoznánk létre integráló funkcióknak megfelelően. Jelenleg nincs sehol az országban olyan hely, nincs arra lehetőség, hogy e kicsiny szakma valamennyi kiadványát egy helyen lássa, találja meg, nézegesse, esetleg rendelje meg valaki; miközben értékes művek, összeállítások jelennek meg jobbra titokban, főiskolák, egyetemi tanszékek, megyei művelődési központok, közművelődési-település- és térségfejlesztési, felnőttképzési stb. civil szervezetek, esetleg magánkiadók, de a megyei közgyűlések, a megyei és helyi múzeumok, levéltárak, könyvtárak stb. kiadásában, csak a kiadó könyvének lévők számára ismertek. Az esetleg közös, a megyei közgyűlések támogatásával kiépítendő és fenntartandó könyvesbolt⁹ az itt forgalmazott kiadványokat szóróanyagban, az Interneten is megjelentetné, a postai árusítást intézné és alkalmi (egyetemi, főiskolai, megyei könyvnapokon, szakmai rendezvényeken) könyvárusítást végezne. A teljes kiadványforgalmazást a helyiség kialakítását követően *vállalkozásba* adnánk.

6.4 Szakkönyvtár

A szakkönyvtár feladata valamely tudományterület vagy ismeretág tartalmának reprezentálása, és ennek alapján egy körülhatárolható felhasználó kör adott tudományokhoz köthető szakmai információk igényeinek teljes, azonnali és pontos kielégítése. Meghatározó elem a szakmaiság, a teljesség, a gyorsaság és pontosság. Szakkönyvtárunkat ezen céloknak rendeljük alá. A szakmaiság adott, figyelembe véve az intézet alapító okiratában lefektetett célokat, valamint a felhasználói csoportot. Gyorsaság tekintetében a naprakész információk elérhetőségének biztosítása kell legyen munkánk alapja. Ennek érdekében a feldolgozás felgyorsítása áll stratégiánk fő látóterében (integrált könyvtárprogram bevezetése). Terveink szerint a szakmai információk ennek következtében pontosabbá is válnak. (Pl. kutatási jelentések, szakdolgozatok feldolgozása ma már szinte lehetetlen adatbázis és digitalizálás nélkül.)

Átfogó stratégiai cél: szakmánkra vonatkozó informá-

⁹ 2002 tavaszán kísérletet tettünk arra, hogy saját forrás híján a megyéktől koordinált (értsd: kért) pénzekből építsünk ki a majdan velük közösen üzemeltetett könyvesboltot. Válaszából megértettük, hogy saját forrás nélkül ez lehetetlen, ám egyidejűleg a válaszolók többsége partnerként ajánlott a részletek közös kidolgozására.

cióhalmaz elérhetőségének biztosítása – a fent említett meghatározó elemek értelmében – közvetlenül, valamint a világhálón keresztül (könyvtári program, MMHIR, Magyar Elektronikus Könyvtár – közművelődési könyvespolc, Közművelődési Könyvesbolt, folyóirataink).

Távlati cél továbbá annak kidolgozása, hogy a szükséges információk összegyűjtése és közkinccsé bocsátása révén miként járulhatunk hozzá intézetünk és szakkönyvtárunk gazdasági hátterének biztosításához. A célok eléréséhez szükségünk van személyi és technikai fejlesztésekre is.

7. Kisebbségi (nemzetiségi) körben végzett szakmai munka

A hazai nemzetiségek (és az etnikai kisebbség) körében végzett munka egy évtizede került intézeti feladatkörbe; akkor és olyan időben, amikor még nem épültek ki a ma már létező országos és helyi önkormányzati struktúrák. Kérdés, hogy ezek léte és működése mellett milyen feladata, miféle ellátandó funkciója van vagy maradt a Magyar Művelődési Intézetnek? Vajon nem csak annyira, hogy *tevékenységének mindegyik elemét* erre a körre is transzformálja, alkalmazza? A kérdés pontos és hosszú távon érvényes megválaszolására *egyedül kevesek* vagyunk; erre az önkormányzati választásokat követő időben kellené visszatérnünk úgy, hogy felügyeletünkkel, a Minisztérium nemzetiségi ügyekkel foglalkozó főosztályával, a nemzetiségi-kisebbségi ügyekben működő ágazati irányító szervvel közös megegyezésre jussunk, s az így kidolgozott alapelveket és részleteket kellene egyeztetnünk a nemzetiségi (etnikai kisebbségi) szövetségekkel. Saját kiinduló tézistünk ezen (egyelőre kebelen belüli) tárgyalássorozathoz az, hogy *a közösségi művelődés szakmai civil szervezetei, valamint Intézetünk tevékenységének eredményeként megfogalmazódó tennivalókat, fejlesztési feladatokat az adott körre és viszonyokra vonatkoztatva adaptálni a nemzetiségi (és etnikai kisebbségi) ügyekben jártas szakembereknek kell.* Kérdés, hogy ezt az MMI, vagy az országos kisebbségi önkormányzatok keretében foglalkoztatva kell-e tegyék. Ha az Intézet foglalkoztatja továbbra is a nemzetiségi (és az etnikai kisebbségi) szakembereket, úgy őket a konkrét feladatokat szervező programirodába kell áthelyezni (hiszen így juthatnak azonnali információhoz az éppen folyó munkákról, helyesebben így lehetnek az ott szervezett fejlesztés részesei). Az utóbbi esetet választva Intézetünk-re a pontos, folyamatos és „beavatott” információk feladat hárul (esetleg az ilyen körökben velük együtt szervezett modellkísérletek, képzések stb. sora), ez esetben azonban a nemzetiségi ügyekben ismerős szakértő koordinátor alkalmazásától nem tekinthetünk el.

Másként közelítve azt mondhatjuk: ma sem a magyarországi nemzetiségeknek, sem a roma kisebbségnek, sem a határon túli magyar nemzeti közösségeknek (ideértve a nyugati diaszpórát is) nincs Magyarországon olyan „*háttér-intézet*”, amely civiltársadalmi szerveződésükkel, egyáltalán „*életvilágukkal*”, a kisebbségi társadalmakat mindig

is jellemző bonyolult viszonyrendszerrel foglalkozna. Kormányzati szervek, közalapítványok, de magyarországi kisebbségi önkormányzatok sem képesek ellátni azokat az interaktív „ráségitő” fejlesztéseket, tudástranszfert, amelyek által a kisebbségek „önértékének” megőrzése mellett egyenértékűen részt vehetnek az európai integrációs – a mi nézőpontunkból – polgárosodási folyamatokban.

a. Ebből következik, hogy a kisebbségi közegben – különösen a határon túli magyar közösségek körében – túl kell lépni a hazai dimenziókban megszokott művelődési, közösségfejlesztő stb. tevékenységeken, és mind belső (intraetnikus), mind a többségi társadalomhoz való, a saját nemzeti kultúráját, nyelvét és autonómiáját megőrzendő kapcsolati rendszerének fejlesztését kell segíteni.

b. Kezdeményezéseinket meg kell tenni annak tudatában is, hogy mindez messze túlnő az MMI jelenlegi kompetenciáján és politikai/kormányzati elhatározás szükségeltetik megvalósításához.

8. Határon túli tevékenységsegítés

A határon túli magyarok közösségi művelődését segítő sem lehet más álláspontunk, mint az *illetékességi körünkben való rendelkezésükre állás* abból a célból, hogy bármiféle kezdeményezésünket, eredményünket saját körülményeikre és viszonyaikra adaptálják. Ennek elősegítése érdekében *létre kell hoznunk Intézetünk mellett egy, a határon túli magyar kulturális szervezetek képviselőiből alakított testületet*, amelynek tagjait be kell avassuk az Intézetben szervezett szakmai munkánk részleteibe. Így ők maguk (ill. közülük ki-ki mikor mit) választhat számára-számukra olyan részletet: modellt, információt, képzést, konferenciát, fesztivált stb., ami számukra ill. az általa képviselt szervezet tagjai-aktivistái számára fontos. Mi Budapestről nem tudhatjuk ugyanis, hogy számukra helyben mi jelent értéket, mi a fontos, mi a szükséges; meggyőződésünk, hogy ezt az ő válogatóképességükre lehet és kell bízunk.

Emellett változatlanul fontosnak tartjuk, hogy működjön az a jelenleg csekély létszámú „szabadcsapat”, ami a kinti rendezvényekben való részvételben, a folyamatos meghívásoknak való megfelelésben, a szerte a határon túl szervezett közösségi művelődési formációk megismerésének folyamatos tájékozódásában leli értelmét, hiszen *a folytonosan változó helyzetekben való folyamatos tájékozódás önmagában érték* azon túl, hogy a segítség leendő módjainak meghatározására is alkalmas.

Szükségesnek és időszerűnek látszik felülvizsgálni és elemezni az elmúlt évtized közművelődési támogatáspolitikáját. Az Illyés Közalapítvány támogatáspolitikáját, különös tekintettel arra, hogy a régiók sajátos igényei – az alkutatáriumi rendszer miatt – itt érvényesülnek leginkább. Hatalmas összegekről és szakmai anyagról van szó. Ugyanez vonatkozik a MKM/NKÖM és a Nemzeti Kulturális Alap határon túli tevékenységére. E három forrás önmagában közel 10 ezres pályázati anyagot jelent; már

pusztán egyfajta statisztikai feldolgozás megvilágítaná azokat a sűrűsödési pontokat (clustereket), amelyek a nagytérségek/szubrégiók sajátos művelődési/civiliszerveződési formái. Tartalomelemzéssel pedig pontos művelődési térképek sokasága írható le.

Mind tartalmi, mind formai, mind területi megközelítésben a szelektivitás elvét kell alkalmaznunk. Két posztulátumból lehet/kell kiindulni:

– Kisebbségi környezetben a közművelődés/művelődés/civilisztársadalom intézmény- és formarendszere jóval összetettebb és árnyaltabb. Az egyes kisebbségi szükségleteket „lefedő” közösségi aktivitások „átfolynak” egymásba, a művelődési motiváció mellett jelen van a szociális munka, a közösségfejlesztés, a térségfejlesztés stb.

– Másfelől: a Trianon óta eltelt 85 esztendő alatt a magyar közösségek értelemszerűen aktivitásokat és formákat „tanultak el” a többségi nemzetektől. Ezek értékelése és fejlesztése során nem mindig alkalmazhatók a magyarországi elvek, metódusok, szakmai sztereotípiák.

A területi szelektivitás – az eddigiek mellett – azt is jelentheti, hogy a kisebbségi demográfiai státusz mentén (többségszűrés, szórvány, nagyvárosi szórvány), vagy a történelmileg rögződött kulturális állapot (ellenpontokkal jellemezve: Székelyföld-Partium-Bánát) antropológiai értelemben az eltérő hagyományok elemzése alapján elkülönült fejlesztési javaslatokat szükségeltet.

A rendelkezésre álló tanulmányok, tapasztalatok alapján a kisebbségi társadalmakban – akár Magyarországhoz, akár a relatíve elmaradott többségi nemzetekhez képest – szegényesebb az értelmiségi munkamegosztás; így a kisebbségi értelmiség mindig többfunkciós szociális szerepre kényszerül (pedagógus/lelkész, közművelő, térségfejlesztő, az adott, főleg kis- közösségben ő az „írástudó”, gazdaság-szervező stb.).

Ebben az összefüggésben szoros a kapcsolat az egyes formák/szervezetek között. Elemzendő az egyes rendszerek helye és szerepe az adott ország, régió, kistérség (alapítvány, egyesület, Magyar Ház, faluház, teleház, polgári kör, módszertani központ, falugazda-szervezet, diákszervezet, ifjúsági szervezet, sport stb.) kontextusában. Külön elemzendő az egyházak társadalom-, közösség- és művelődésszervező szerepe és lehetősége.

Technikailag és költségvetésileg mindez messze meghaladja a MMI lehetőségeit, viszont a lassan kibontakozó kormányzati elképzelések ebbe az irányba tapogatóznak. Vélhetően 2003 első harmadára kialakulnak azok a szervezeti keretek és pénzügyi források, amelyek lehetővé teszik ilyen projektek elindítását.

9. Az intézmény szervezet modernizálásának alapelvei

Az új Alapító okirat előterjesztése után, elfogadására várva tavaly ősszel elkezdtük az új *Szervezeti és Működési Szabályzat* megfogalmazását, s abban különösen annak meghatározását, hogy *a jelenleg statikus intézeti osztályszer-*

kezethez képest milyen strukturális változásokat tervezünk egy dinamikus, feladatorientált munkavégzést elősegítő. Hosszú megfontolás és szakértői egyeztetést követően programirodák létrehozását céloztuk meg, amelyekben fejlesztői típusú munkát képzelünk el, nem egy esetben kevesebb közalkalmazottal, de sok/több, külsős megbízással dolgozó szakértő közreműködésével. A jelenleginél nagyobb szervezeti egységekben gondolkodunk; kutatási, képzési, közösség-és intézményfejlesztési, amatőr művészeti operatív egységekben, a háttérfeladatot ellátó szakkönyvtár-információ, a titkárság (beleértve a kiadványgondozást és a nemzetközi ügyeket) ill. a gazdasági osztály mellett. Bizonyos egységeket és funkciókat (videóstúdió, kiadványárusítás, balatonalmádi továbbképzőház, tokaji alkotóház) vállalkezési formában vagy non-profit alapon működtetnénk a továbbiakban. Tervezzük, hogy a szakma nagyobb (különösen az Intézetből kivált, s változatlanul a Corvin téri épületben lévő) civil szervezeteivel együttműködési szerződést kötünk bizonyos feladatok általuk való elvégzésére.

Miután a Hagyományok Háza elhagyja az épületünket 2004 elején, elkezdjük a tervezett amatőr művészeti bemutatóközpont ill. a felszabaduló termek egy részében az amatőr művészeti és népművelő képzési központ funkcionális tervezését. Ha az előkészítő munka az év végére befejeződik, úgy 2003 első hónapjaiban elkészülhet a szükséges átalakításokról a beruházási program, s annak jóváhagyását követően az év végére a kiviteli szintű tervezés. Megjegyezzük: ha lesz amatőr művészeti bemutatóközpont, azt nem feltétlenül állami intézményünk részeként, hanem esetleg kht-formában is elképzelhetőnek tartjuk működtetni.

10. Nemzetközi tevékenység

Nemzetközi tevékenységünket hosszú távon alapvető szakmafejlesztési hivatásunk szolgálatába rendeljük; a hasonló sorsú környező országok és az EU szakmai gyakorlatát figyelve, azt elemezve, kapcsolatokat és tapasztalatcsereket, közös konzultációkat és konferenciákat e szerint szervezve. Nemzetközi munkánk esetében is építeni kívánunk a társszervezetekre: a szakma országos civil szervezeteivel, az intézménytípusonkénti szervezetekkel, az amatőr művészeti szervezetekkel együttműködve tervezzük-szervezzük azt. Szándékunk, hogy a nemzetközi témában eddig gyűjtött, s az ezt követő időben gyűjtendő anyagokat (elsősorban az MMHIR oldalain, de akár önálló alkalmi hírlevél-sorozatban, időnként a Szín hasábjain) szakmai felhasználás-alkalmazás-továbbgondolás céljából rendszeresen közzé tegyük.

Külön feladatként tervezzük, hogy a volt szocialista országokban hajdanán működő társintézmények jogutódjaival felvegyük és ápoljuk (alapvetően ugyancsak szakmafejlesztési célból) az évtizede megszakadt kapcsolatokat; közös múltunk, rokonítható helyzetünk az európai pályázatokban való közös részvétel lehetőségét kínálja. Valószínűsíthető az is, hogy közös modellkísérletekkel, esetleg közös képzésekkel szorgalmazhatnánk szakmánk modernizálását, hiszen többen egyidejűleg leszünk részese a közös Európának, miközben intézményi struktúránk, szakmánk gyakorlata inkább egymáséra, mintsem az ottanira hasonlítana.

